

kralj govoril resnico in da je prestal preizkušnjo.

In da je bilo res tisto o onih, ki so hodili po svetu in zbirali gorivo za svetovno vojno, tudi to smo videli.

Toda kdaj se nam prikaže veliki knez miru, ki ne more videti, kako trpijo ljudje, kako gore vasi in kako se teptajo polja?

Vladislav Fabjančič

Imena ljubljanskih ulic, trgov in cest

(Dalje)

Občinski svet je na odsekov predlog soglasno sklenil, da se Valvazorjev trg prekrsti v Vodnikov, Vodnikove ulice v Kopitarjeve, Slonove ulice v Preširnov, Preširnov trg v Jurčičev, Parne ulice v Slomškove, Travniške ulice v Metelkove, Gledališke ulice v Wolfove, del Tržaške ceste med Franca Jožefa cesto in zidom Souvanovega vrta v Gledališke ulice, del šolskega drevoreda v Pogačarjev trg, da se trg pred deželnim muzejem imenuje Muzejski trg in da se krsti Domobranska cesta.¹ Nadalje je občinski svet soglasno odobril, da se odpravi nemški naziv »Burgstallasse« in ostane samo slovensko Gradišče, da se Kravja dolina prekrsti v Radeckega cesto in Kurja vas v Cesto na dolenjsko železnico. Istotako je bil z vsemi glasovi sprejet predlog glede imenovanja Ceste za Bežigradom, glede podaljšanja Gruberjeve ceste do mostu v Štepanjo vas, Tržaške (sedanje Bleiweisove) do Marije Terezije ceste ter Knafljeve ulice in Franca Jožefa ceste do železnice.²

Hribarjev predlog, da bi se Križevniški trg prekrstil v Bleiweisov ter se nova cesta med Gradiščem in Tržaško cesto imenovala Valvazorjeva, je bil odklonjen in z večino glasov sprejet predlog dr. Majarona, po katerem sta se vpeljali še danes veljavni imeni Valvazorjev trg in Eriavčeva cesta. Na predlog istega občinskega svetnika ni bil sprejet naziv »Delalska cesta«, marveč Hranilnična cesta,³ ki se je ohranil do danes.

¹ Vse te izpremembe, sprejete na sed. obč. sveta 24. VI. 1892, so bistveno ostale v veljavi do danes.

² Ta svet je do I. 1891. spadal pod Spodnjo Šiško.

³ Po Kranjski hranilnici, ki je financirala zidavo tamošnjih delavskih hiš.

nes. Dolгим ulicam je ostalo staro ime. Z večino glasov pa je prodrl Majaronov predlog, da se trg Pred škofijo prekrsti v Bleiweisov trg.

Občinski svet je na isti seji sprejel z vsemi glasovi zgodovinsko pomembni odsekov predlog glaseč se: Ulične table in hišne tablice za vse (spredaj) navedene ceste, ulice in trge imajo naj samo slovenske napise. Isto tako naj se v bodoče dopolnilne tablice naročajo jedino le s slovenskimi napisi. Mestnemu magistratu se naroča naj da takoj izvršiti predstoječe sklepe, vsekakor pa tako, da bodo nove table in tablice pribite do konca septembra t. l.⁴

S tem sklepom začena velika in žilava borba za samoslovenske napise v Ljubljani, ki je trajala vse do I. 1909. To pomembno poglavje slovenske politične zgodovine bi zaslužilo, da se o nem napíše posebna razprava. Na tem mestu naj ugotovim samo glavne date, v kolikor je to potrebno za boljše umevanje pridučenega spisa.

Proti sklepu občinskega sveta se je 16. julija 1892 pritožila na deželno vlado Ferdinand Mohr in še 560 nemško mislečih Ljubljancev, že 12. julija pa tudi stolni prsi dr. Leonard Klotfutar in začasni kancelar kapitelski dr. Ivan Kulovic imenom stolnega kapitela Ljubljanskega, ki se je protivil prekrstitvi trga Pred škofijo v Bleiweisov trg. Tedanji deželni predsednik, Slovenec baron Winkler, je ustregel pritožbam (24. julija 1892) Zoper razveljavljenje sklepa občinskega sveta o izpremembi nekaterih uličnih imen in uvedbi samoslovenskih napisov se je mestna občina nato pritožila na notranje ministrstvo. Le-to je rekurz odbilo (3. novembra 1892). Sedaj se je magistrat obrnil na upravno sodišče, ki je 13. decembra 1893 razveljavilo odloč-

bo notranjega ministrstva in razsodilo v prilog Ljubljani. Na temelju te razsodbe je sprejel občinski svet dne 5. junija 1894 sledeči predlog: »Javni napisi pri vseh ulicah in trgih ljubljanskega mesta se imajo tako premeniti, da se napravijo vsi brez vsake izjeme v slovenskem jeziku.«

Magistrat je takoj naročil samoslovenske ulične table. Še preden pa jih je prejel iz tovarne, je prispela odločba kranjskega deželnega glavarja Detele z dne 15. avgusta 1894, ki razveljavlja gornji sklep občinskega sveta

lagoma odstranjevati dvojezične. Do dne 8. maja 1895 je bilo to delo dokončano v onem delu mesta, ki leži na desnem bregu Ljubljanice. Vsled razsodbe upravnega sodišča se je premenjava napisov ustavila. Tako je imela odtlej Ljubljana na desnem bregu samoslovenske, na levem bregu pa dvojezične ulične table.

L. 1896. je zažupanoval Ivan Hribar. Ta je dal napraviti za nove ulice sicer dvojezične napise, toda tako, da so bile črke pri slovenskih imenih šestkrat večje nego pri nemških. S tem je hote!

Pogled na špitalski (francišksanski) most, v ozadju na tevo stara Kresija, spredaj levo Bučarjeva trgovina in tik nje Mayerjeva lekarna. Vse tri hiše so bile porušene po potresu. Z odstranitvijo Bučarjeve hiše je bila šele dosežena zveza na Sv. Petra nasip.

vsled pritožbe Ferdinanda Mahra in sedmih tovarišev. Deželni odbor, v katerem so imeli večino pristaši »slovenske katoliško-narodne stranke«, je ukazal, da morajo vsi ulični napisi v Ljubljani biti dvojezični. Mestna občina se je sedaj zopet obrnila na upravno sodišče, ki pa je 8. maja 1895 razsodilo v prilog deželnemu odboru, češ da ima ta kot višja nadzorstvena oblast pravico razveljavljati sklepe občinskega sveta. Preden je bila sodba izrečena, so dospela samoslovenske ulične table iz tovarne in župan Grasselli je dal po-

izraziti razmerje med številom slovenskega in nemškega prebivalstva v Ljubljani. Nekatere izmed teh zanimivih tabel so ostale nabite do l. 1901. Proti njim pa je vstal odpor iz krogov samega občinskega sveta, ki je na seji 5. januarja 1897 sklenil, da se morajo odstraniti vse samoslovenske* in nemško-slovenske ulične table ter nadomestiti s slovensko-nemškimi, na katerih naj bodo slovenski napisi tako veliki, kakor na starih nemški in obrat-

* Tega sklepa pa župan ni izpeljal.

no. Dovolil je vendar, da ostanejo one table z ogromnimi slovenskimi in neznatnimi nemškimi črkami, kolikor jih je Hribar dal do tedaj že nabiti.

Ko je kasneje občinski svet določil nekaterim ulcam samoslovenska imena, se ni proti temu nihče pritožil. Medtem je upravno sodišče l. 1898. priznalo Pragi pravico do samočeških napisov. To in pa dejstvo, da se je imel l. 1899. vršiti v Ljubljani velik slovanski galski zlet o priliki otvoritve Mestnega doma, je ohrabril Hribarja, da je dal

Tega pa ni storil, marveč se je pritožil zoper odločbo barona Heina na notranje ministrstvo ter se na ta način solidariziral z Uhlom, Dzimskim in drugimi ljubljanskimi Nemci, ki so se tudi pritožili. Ministrstvo je 17. januarja 1900 ugodilo obema pritožbama, nakar je deželna vlada zahtevala, da se mora tekom 3 tednov uvesti zakonito stanje. Zdaj se je mestna občina v tretjič obrnila na upravno sodišče, obenem pa je občinski svet na svoji seji dne 30. januarja 1900 pozval magistrat, naj

Kongresni trg sredi XVIII. stoletja

tudi na levem bregu Ljubljanice nabiti samoslovenske ulične table (6. septembra 1899). Občinski svet je na seji 3. oktobra ta županov ukrep naknadno odobril in sočasno sklenil, naj tudi na desnem bregu Ljubljanice ostanejo nabiti samoslovenski napisi. Pritožilo pa se je 90 ljubljanskih Nemcev (Uhl, Dzimsky in drugi) na deželno vlado. Deželni predsednik baron Hein je zavrnil prizivnike na deželni odbor kot v tej zadevi kompetenten, obenem pa je naročil mestni občini, da za svoj sklep izposluje odobritev deželnega odbora. Deželni odbor bi bil tedaj mogel končno odobriti samoslovenske napise.

da takoj napraviti za vse ulice brez sleherne izjeme samoslovenske napise. Ta sklep je deželna vlada 21. februarja razveljavila, čemur je pritrdilo 22. maja tudi notranje ministrstvo. Občinski svet pa se ni vdal, marveč je sklenil na seji 22. junja pritožiti se tudi zoper to odločbo na upravno sodišče. Toda zaman! Upravno sodišče je z razsodbo 8. marca 1901 odklonilo priziv ljubljanske občine.

Tako se je borba za samoslovenske ulične napise začasno končala nepovoljno. Vendar se je župan še precej časa upiral ukazom deželnega predsedstva in šele 22. septembra 1901 naročil

nekaj slovensko-nemških tablic pri dunajski tvrdki Winkler, ki je že l. 1876. izdelala ljubljanske ulične napise. Te tablice je začetkom l. 1902 pribil domači obrtnik Josip Rebek.

Tak je ostal položaj do l. 1907, ko je 11. junija sklenil občinski svet na predlog obč. svetnika Plantana ponovno uvedbo samoslovenskih uličnih tablic. Temu sklenbu je že 24. junija sledila pritožba dr. Ferdinanda Egeria in tovarišev na deželni odbor. Sedaj je deželni odbor pod glavarjem Šukletom izpolnil svojo narodno dolžnost, ko je 19. oktobra 1908 dovolil samoslovenske ulične napise v Ljubljani. Seveda se je v dolgem času dokler se deželni odbor ni zganil izvedel pravcati plebiscit za samoslovenske napise — peticijo, datirano z dne 10. julija 1907 je podpisalo na tisoče Ljubljancev, med njimi prva dr. Gregor Žerjav in dr. Fran Novak — in so se vršili krvavi septemberski dogodki 1908.

Ljubljanski Nemci pa še niso odnehali. Dr. Eger in dr. Josef Julius Bnder sta se proti deželnemu odboru pritožila na upravno sodišče na Dunaj. To pa je 9. junija 1909 zavrnilo njun priziv, s čimer se je borba za ljubljanske ulične napise zaključila s popolno zmago slovenskega stališča. Župan Hribar je dal že aprila 1909 — torej še pred končno razsodbo upravnega sodišča — nahiti samoslovenske ulične napise do konca leta pa so bile odstranjene zadnje dvojezične tabele. Tako je Ljubljana tudi na zunaj dobila čisto slovensko lice.⁸

Vrnimo se sedaj nazaj k letu 1892., ko se je začela 17-letna voma za samoslovenske napise! Kot že omenjeno, se je stolni kapitelj uspešno pritožil proti prekrstitvi trga Pred škofijo v Bleiweisov trg, ki jo je sklenil občinski svet 24. junija 1892. Bleiweis je moral še pet let čakati dokler se mu ni odkazala današnja cesta. Medtem pa so se izvršile razne druge izpremembe.

12. decembra 1893 je sprejel občinski svet sledeče sklene: Kolizejske ulice, Nunske ulice in Erjavčeve ulice se

podaljšajo preko nekdanjega spodnješišenskega sveta do proge južne železnice. Na novo se imenujejo Šubičeve ulice, Levstikove ulice in Tomanove ulice (ki so še danes v veljavi). »Za nove ulice mej Samosovo in Korsikovo hišo do ceste na Rožnik naj se ohrani staro ime »Na vrtači«. Za vsa na tivolskem zemljišču obstoječa raztresena poslopja se določi kolektivno ime »Tivoli«.

Do Hribarjevega županovanja je nato krščenje ulic počivalo. Potresna doba pa je razmere v Ljubljani docela izpremenila. Kmalu je bilo treba dati imena raznim novim ulicam, obenem pa so pridno prekrščevali stara.

Z dopisom 25. septembra 1896. je župan Hribar stavil občinskemu odseku občinskega sveta te-le predloge:

Trg »Pred škofijo« naj ostane, ker je tako »označenje te ceste v navadi že od nekdaj«.

Po »očetu slovenskega naroda« pa naj bi se imenovala »cesta, ob kateri stoji »Narodni dom«, veličastno poslopje, ki ima po misli zasnovateljev biti vidno znamenje naše probu«. Sedanje ime »Tržaška cesta« brez tega ni prikladno, ker je ta cesta del projektovane okrožne ceste... Hribar je predlagal ime »okrožna Bleiweisova cesta« — »Bleiweis-Ringstrasse«.

Namesto v »cesto na dolensko železnico« naj se Kurja vas prekrsti v Dolensko cesto, kakor predlagajo sami kurjevaški posestniki.

Novim ulicam naj se dajo ta-le imena: Pivovarske ulice, »za ulice, ki nastanejo pred Kustarjevega posestva«; Čopova cesta, »za cesto, ki nastane med Podčevno hišo in pripravišnim vrtom«; Vojaške ulice, »za ulice, ki bodo pelale ob iztočnej strani mestne vojašnice do južnega kolodvora«; Prisojne ulice, »za ulice, ki bodo pelale od Maršurjeve ceste do stranskega uroda v mestno vojašnico«, in sicer — »zaradi svoje lege«; Cesta na Kodljevo (Codelli-

⁸ Županu Grasselliju to ime ni bilo všeč. 17. julija 1894. je pisal podžupanu dr. Karlu Bleiweisu: »Zgodovinsko in zemljepisno ime vtekovljene mestne graščine se glasi: »Podturnome«; »Tivoli« se je le nazivalo nekdanje zabavišče, katero se je nahajalo na graščinskem svetu. A! bi ne bilo primernejše, da se ohrani starejše, bolj čestitljivo ime?« Ta želja se je izpolnila šele l. 1899.

⁸ Od ljubljanskih Nemcev sta se unirala samo Lima Kreuter Galletova in Ferdinand Straudacher, ki sta si dala napraviti na svojih hišah poleg občinskih samoslovenskih še lastne nemške napise. Ona sta izgubljena stvar skozi vse instance dokler ni ni ustavilo upravno sodišče z razsodbo z dne 27. junija 1912.

strasse) za »prečno cesto proti Kodeljevemu gradu«; Elizabetna cesta, »za cesto, ki ob Decmanovem posestvu veže Poljansko cesto s Strelškimi ulicami«; Ciril-Metodova ulica, za »prvo navpično, s Poljansko cesto paralelno ulico na Elizabetno cesto«; Čenovinove ulice »po sloveem slovenskem junaku« za »navpične ulice od bramborske vojašnice na Elizabetno cesto«; Prilaz ali Pristop za »cesto, ki se od Dolenjske ceste odcepi in drži do kolodvora dolenskih železnic«; Orlove ulice »po bivšem podžupanu ljubljanskem in ondotnem posestniku« za »ulice, ki se od Dolenjske ceste odcepijo ob Strnadovej hiši proti jugu«.

Dalje je Hribar predlagal, naj bi se »ulice, ki od Opekarske ceste za vojaško plavarno ob Ljubljani peljejo do Malega grabna, (v podaljšanju istega) imenovala Trnovski pristan« in pa naslednja imena za devetero »tako zvanih stradonov na Opekarski cesti«: Velike čolnarske ulice in Male čolnarske ulice (»to pa zato, ker je svoje dni čolnarstvo bil poglaviti vir dohodka Trnovskih prebivalcev«). Veliki stradon in Mali stradon (»v ohranitev navedenega, za razvoj tega mestnega dela tako značilnega izraza«). Na pesteh — Faustkämpfergasse (»v označenje onega nekdanjega veselega življenja Trnovčanov, o katerem piše Richter k letu 1210: »auch herrschte ein munterer, fröhlicher Ton zu Laibach. So ist verzeichnet worden, dass die Schiffer in den Vorstädten Tirnau und Krakau zur Belustigung der Stadtherrn sich um einen Saum Weins mit Fäusten gestritten«). Pred konjušnico (za 6. stradon »v podaljšanje ulice istega imena«). Na mivki (»ker tamkaj kopeljejo mivko«). Karunove ulice (za 8. stradon »po zaslužnem trnovskem župniku«) in Jeranove ulice (»po bivšem milosrčnem trnovskem kaplanu, kasnejšem kanoniku in velikem dobrotniku učeče se mladine«).

Izmed vseh teh imen so bila na občinski seji 12. novembra 1896, sprejeta naslednja: Dolenjska cesta, Čonova cesta, Vojaške ulice, Prisojne ulice, Cesta na Kodeljevo, Elizabetna cesta, Ciril-Metodova ulica, Orlove ulice, Trnovski pristan, Velike čolnarske ulice, Male čolnarske ulice, Na mivki in Na pesteh. Namesto Čehovina je dobil na od-

sekov predlog svojo ulico Kuhn (»pokojni jako popularni feldcajgmeister kot imejitelj domačega pešpolka št. 17«). Za predlagane »Pivovarske ulice« in »Prilaz« se je krstitev sploh opustila. Šesti stradon se ni podaljšal v »Pred konjušnico«, marveč je dobil samostojno ime Jeranove ulice. Zato pa se deveti stradon ni krstil po Jeranu, marveč se je zanj sprejel naziv »Stranška pot« (»kot osamljen na stran ležeč«). Za osmi stradon se je ugotovilo, da »niti ne obstoji«. Vsled tega se je Karunu dodelil začetek »ceste v mestni log«. Končno se je uradno potrdilo že obstoječe ljudsko ime »Zelená pot« v Trnovem. Ubogi Bleiweis pa ni dobil svoje »okrožne ceste in tudi ne po odseku predlaganega »Bleiweisovega okroga«, ker je obveljal predlog občinskega svetovalca dr. Krisperja, da »je imenovanje tamkaj navedenega dela Tržaške ceste odložiti«. Enako se je godilo Velikemu in Malemu stradonu, ki so ju vrnila in predlog obč. svetnika Trčka policijskemu odseku »zaradi predlaganja primernejših, v domačem jeziku glasečih se izrazov«.

Hribar pa se ni vdal. Pripravil je policijski odsek od tega, da je na občinski seji 31. decembra 1896 ponovno predlagal imena: Bleiweisov okrog (oz. krog), Veliki in Mali stradon. Oba stradona sta sedaj zmagala, »Bleiweisov krog« pa se je na predlog občinskega svetovalca dr. Tavčarja zopet vrnil policijskemu odseku »v novo temeljito posvetovanje in poročanje«. Temu je bil odkazan tudi samostojni predlog obč. svetovalca Turka, da se »Židovske ulice prekrstijo v Einspielerjeve, Židovska steza pa Navratilovo stezo«.

Policijski odsek je imel sedaj izbirati med »Bleiweisovim krogom« (Bleiweis-Ring), pri katerem je župan Hribar še nadalje vztrajal, »Veliko Bleiweisovo cesto« in »Bleiweisovo avenujo«, kakor so drugi predlagali. Odločil pa se je za po vsem novo rešitev tega spora in predlagal naziv Bleiweisova cesta, ki je končno obveljal na občinski seji 6. aprila 1897. Glede Turkovega predloga so sklenili, da »se uvažuj v prihodnje«. Do tega pa ni nikoli prišlo.

(Konec prihodnjic)

Popravek članka »V zarji nesmrtnosti«: V zadnji številki (22.) se mora glasiti predzadnja vrstica sestavka o Bergsonu »za-topljen v absolutnost in v njem živi pogon«.